

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

สังคมไทยในยุคปัจจุบันนี้เปลี่ยนแปลงไปรวดเร็วมาก ทั้งในด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งส่งผลให้คนในสังคมไทยได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา โดยเฉพาะเด็กไทยในปัจจุบันได้รับผลกระทบอย่างเห็นได้ชัด ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาด้านยาเสพติด ปัญหาด้านครอบครัว ปัญหาการขยายบริการทางเพศและปัญหาความเสื่อมทางด้านวัฒนธรรมประเพณีแบบไทยๆ นั้น ค่อยๆ เลือนหายไปจึงจำเป็นต้องพัฒนาการจัดการศึกษาของประเทศ โดยมีการเร่งพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เพื่อพัฒนาคนของประเทศให้มีความรู้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงก็คือ สถานศึกษาหรือโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องรับภาระหน้าที่ในการพัฒนาเยาวชนไทยให้มีคุณลักษณะเป็นคนเก่ง คนดี และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขและผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินภารกิจของโรงเรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์คือผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งจากผลการวิจัยและข้อคิดเห็นต่างๆ ที่บ่งชี้ว่าผู้บริหารโรงเรียนบางส่วนยังไม่เป็นนักบริหารมืออาชีพ ดังข้อสรุปของกรมสามัญศึกษา (2542, หน้า 4) ได้สรุปไว้ว่าผู้บริหารสถานศึกษาบางส่วน ยังไม่ได้รับการฝึกอบรมให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ ขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารงานมีภาวะผู้นำค่อนข้างน้อย ขาดทักษะในการบริหารและการจัดการด้านการศึกษา ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนมีปัญหาในการบริหารงานด้านต่างๆ อยู่เสมอ และจากการวิจัยผู้บริหารสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ (ธีระ รุญเจริญ. 2543, หน้า 33) พบว่า ผู้บริหารร้อยละ 15 ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานความเป็นนักบริหาร ขาดความสามารถด้านการสื่อสารและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ไม่ผ่านเกณฑ์ความสามารถในการบริหารและอีก ร้อยละ 35 ขาดการพัฒนาผู้บริหารมืออาชีพทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาไม่ประสบผลสำเร็จในการบริหารงาน โดยเฉพาะการบริหารงานด้านวิชาการ ยังไม่สามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาของนักเรียน ให้มีคุณภาพอยู่ในระดับสูงได้

จากข้อค้นพบดังกล่าวจะเห็นว่า ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กร โดยเฉพาะองค์กรภาคเอกชนนั้นเห็นได้ชัดว่าความอยู่รอดขององค์กรขึ้นอยู่กับผู้บริหารเป็นสำคัญ ดังนั้นภาคเอกชนไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเงินการธนาคาร การบริหารธุรกิจ การค้า การอุตสาหกรรม รวมทั้งการศึกษาเอกชนตั้งแต่อนุบาลถึงอุดมศึกษา จึงต้องสรรหาผู้บริหารที่มีฝีมือหรือมีความสามารถสูง เพื่อความสำเร็จในการบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร (รุ่ง แก้วแดง, 2545, หน้า 1) การบริหารงานในสมัยปัจจุบันต้องการผู้นำที่มีศักยภาพสูง มีวิสัยทัศน์แห่งการเป็นผู้นำ มีความกระตือรือร้น มีความคิดสร้างสรรค์ตลอดจนมีคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กันไป เพราะโลกยุคใหม่ไม่มุ่งหวังทฤษฎีต้นแบบหรือแบบแผนปฏิบัติที่ตายตัว

โลกแห่งการบริหารสมัยใหม่นั้นต้องการผู้บริหารที่ยืดหยุ่นตามสถานการณ์และปรับตามสภาพแวดล้อม ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ ต้องเป็นผู้บริหารที่กล้าคิดกล้าทำกล้าตัดสินใจและกล้าที่จะพัฒนางานสู่สิ่งใหม่ๆ การศึกษาในฐานะที่เป็นกลไกพื้นฐานของการพัฒนาคน จึงเป็นสิ่งที่สังคมพึงพาให้เป็นเครื่องมือเตรียมคนและสังคมให้พร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลงเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ และในขณะหลายๆ ประเทศได้เล็งเห็นความสำคัญและทุ่มเทพยายามเพื่อปรับปรุงการศึกษาให้เข้ากับสภาพการณ์และสภาพชีวิตสมัยใหม่แต่ก็ปรากฏว่าการศึกษาในฐานะ “คลังปัญญา” ของสังคมไทยกลับถดถอยลงเสื่อมถอยไป ดังนั้นผู้บริหารทุกระดับตั้งแต่ระดับสูงไปจนถึงระดับปฏิบัติในโรงเรียนจะต้องมีวิสัยทัศน์มองเห็นความสำคัญของการศึกษา พร้อมที่จะเป็นผู้นำในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ของการบริหารการจัดการ ส่งเสริมให้บุคคลมีความเข้าใจและมีทักษะเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อการศึกษาพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต ผู้บริหารหรือผู้นำจะต้องมีคุณสมบัติเหมาะสมมีพฤติกรรมในการนำที่ถูกต้องเหมาะสม เพราะความสำเร็จของงานทุกด้านขององค์กรขึ้นอยู่กับผู้บริหารหรือผู้นำ ซึ่งจะวินิจฉัยสั่งการหรือตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ เพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องอาศัยทั้งศาสตร์คือ การบริหารในลักษณะของการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ความสามารถทักษะและประสบการณ์ของผู้บริหารแต่ละคนที่จะต้องทำงานให้บรรลุเป้าหมาย โดยการประยุกต์เอาความรู้หลักการและทฤษฎีไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ พร้อมทั้งสภาพแวดล้อมและการบริหารก็มีลักษณะที่เป็นศิลป์ ซึ่งต้องรวมถึงความสามารถในการที่ผู้บริหารจะสามารถใช้การติดต่อสื่อสาร ภาวะผู้นำ รวมทั้งมนุษยสัมพันธ์และเลือกวิธีการตัดสินใจได้อย่างมีคุณภาพ

ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีการพัฒนาและมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตัวเองให้ทันยุคทันเหตุการณ์อยู่เสมอ ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทฤษฎีของพนักงานครูในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย ซึ่งถือได้ว่า ครูผู้สอนในสถานศึกษาเป็นกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นภาพของผู้บริหารได้ดีที่สุด เนื่องจากเป็นผู้ที่ใกล้ชิดและปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารตลอดเวลาสามารถที่จะตอบได้ว่า คุณลักษณะของผู้บริหารควรเป็นอย่างไรและครูผู้สอนเองมีความประสงค์หรือต้องการให้ผู้บริหารมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อย่างไรเพื่อที่จะนำผลการศึกษาค้นคว้าไปใช้เป็นข้อเสนอแนะแนวทาง และเป็นส่วนประกอบในการที่จะพัฒนาปรับปรุงผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย ต่อไป

จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทฤษฎีของพนักงานครูในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย
2. เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทฤษฎีของพนักงานครูในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย จำแนกตามเพศและประสบการณ์การทำงาน

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ได้ทราบถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทฤษฎีของพนักงานครูในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย
2. ได้ทราบข้อแตกต่างของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทฤษฎีของพนักงานครูในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย โดยจำแนกตามเพศ และประสบการณ์การทำงาน
3. ผู้บริหารสถานศึกษา สามารถนำผลการศึกษา ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาคุณลักษณะของตนเอง และใช้เป็นข้อมูลในการวางแผน ปรับปรุง พัฒนาการกำหนด ยุทธศาสตร์ในการบริหารสถานศึกษาให้ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบันต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ด้านเนื้อหา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทรรศนะของพนักงานครูในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย 5 ด้าน ได้แก่

- 1.1 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านบุคลิกภาพ
- 1.2 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านภาวะผู้นำ
- 1.3 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านทักษะทางการบริหาร
- 1.4 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านทักษะทางวิชาการ
- 1.5 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรมจริยธรรม

2. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ พนักงานครูในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย จำนวน 202 คน

3. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

3.1.1 เพศ

- 1) เพศชาย
- 2) เพศหญิง

3.1.2 ประสบการณ์การทำงาน

- 1) 1 - 5 ปี
- 2) 6 - 10 ปี
- 3) 11 ปี ขึ้นไป

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทรรศนะของพนักงานครูในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย 5 ด้าน ได้แก่

- 3.2.1 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านบุคลิกภาพ
- 3.2.2 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านภาวะผู้นำ
- 3.2.3 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านทักษะทางการบริหาร
- 3.2.4 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านทักษะทางวิชาการ
- 3.2.5 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรมจริยธรรม

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจถูกต้องตรงกัน ผู้ศึกษาได้กำหนดความหมาย หรือคำนิยามศัพท์เฉพาะในการศึกษาครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการสถานศึกษา และรองผู้อำนวยการสถานศึกษาตลอดจนรักษาการในตำแหน่งในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย

2. พนักงานครู หมายถึง พนักงานเทศบาลที่ได้รับการบรรจุแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นครูผู้สอนอยู่ในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย

3. โรงเรียน หมายถึง สถานศึกษาในสังกัดเทศบาลเมืองสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย

4. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ลักษณะหรือ เอกลักษณ์ หรือคุณสมบัติประจำตัวที่ดี ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัยที่เป็นที่ต้องการหรือต้องประสงค์ของผู้อื่นนั่นเองประกอบด้วยคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 5 ด้าน คือ

4.1 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านบุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะส่วนรวมอันเป็นของจำเพาะของแต่ละบุคคลทั้งลักษณะภายในและภายนอก ซึ่งแสดงออกทางท่าทางความรู้สึกนึกคิด ความเฉลียวฉลาด ตลอดจนกิริยามารยาท ลักษณะนิสัยและอุปนิสัยที่ดี ที่เป็นที่ต้องการหรือต้องประสงค์ของผู้อื่นนั่นเอง เช่น เป็นผู้มีกิริยามารยาทสุภาพเรียบร้อย รู้จักวางตัวให้เหมาะสมกับกาลเทศะ เป็นต้น

4.2 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านภาวะผู้นำ หมายถึง ลักษณะหรือพฤติกรรมส่วนตัวของบุคคลคนหนึ่งที่จะชักนำกิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันและ เป็นความสัมพันธ์โดยที่มีอิทธิพลระหว่างผู้นำและผู้ตามซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน ซึ่งเป็นลักษณะที่ดีที่เป็นที่ต้องการหรือต้องประสงค์ของผู้อื่นนั่นเอง เช่น กล้าตัดสินใจอย่างมีเหตุผล มีจิตใจเข้มแข็งและเชื่อมั่นในตนเอง เป็นต้น

4.3 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านทักษะทางการบริหาร หมายถึง ความสามารถในการดำเนินการต่างๆ การวางแผน การจัดองค์กรเพื่อให้เกิดความร่วมมือและประสานงานที่ดี ในหน่วยงานทุกระดับ ตั้งแต่ผู้ปฏิบัติงานระดับล่างจนถึงผู้สั่งการระดับสูงสุด ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ขององค์กร โดยอาศัยความรู้ ความสามารถ หลักทฤษฎีต่างๆ เพื่อให้งานดำเนินไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นลักษณะที่ดีที่เป็นที่ต้องการหรือต้องประสงค์ของผู้อื่นนั่นเอง เช่น สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ คิดอย่างมีระบบ คิดอย่างมีหลักการและเหตุผล เป็นต้น

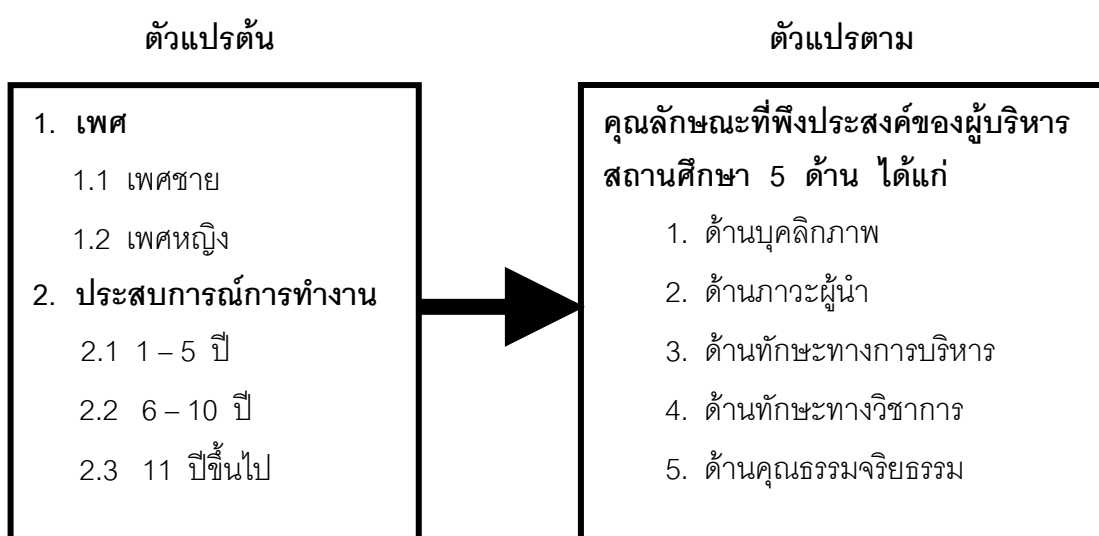
4.4 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านทักษะทางวิชาการ หมายถึง ความสามารถในการเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาที่เกี่ยวกับงานซึ่งตนรับผิดชอบ สามารถรวบรวมความคิดรวบยอดของผู้ร่วมงานมาสรุปและสามารถแนะนำให้ผู้ร่วมงานทำงานได้อย่างกระตือรือร้น ร่วมมือ และมีความรู้สึกร่วมกันว่าทุกคนมีความสำคัญต่องาน ซึ่งเป็นลักษณะที่ดีที่เป็นที่ต้องการหรือต้องประสงค์ของผู้อื่นนั่นเอง เช่น การมีความรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอนในโรงเรียนหรือสถานศึกษาเพื่อให้การเรียนการสอนเกิดผลดีมีประสิทธิภาพเป็นต้น

4.5 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง ลักษณะหรือพฤติกรรมที่ดีงาม ที่มีอยู่ในจิตใจและแสดงออกมาอย่างมีคุณค่า ถูกต้องตามหลักความดีงาม โดยเป็นคนที่มีจิตใจดี วาจาดี การแสดงออกทางกายดี และกระทำแต่ความดีโดยไม่มีใครบังคับ แต่เกิดจากจิตสำนึกในใจ ซึ่งเป็นลักษณะที่ดีที่เป็นที่ต้องการหรือต้องประสงค์ของผู้อื่นนั่นเอง เช่น เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ สุจริต และเสียสละเพื่องานในหน้าที่เป็นต้น

สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า

พนักงานครูในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองสวรรคโลกจังหวัดสุโขทัยที่มีเพศและประสบการณ์การทำงานแตกต่างกัน มีทรรศนะต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกัน

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ภาพ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า